

KUMUK TÜRKÇESİ ATASÖZLERİ HAKKINDA YAPILMIŞ YENİ BİR ÇALIŞMA ÜZERİNE

(On a New Study Dealt with Proverbs of Kumyk Turkish)

Hakan AKCA*

Giriş

U e e e e ö e e e a a a a ö e ş e a a a o ş, ö t e c te te ö .□(e S 2 .1) eta a a ataö e , ete t e ö e e t ta e e a e e . S e e e b o a e es e ese a ta a e e b a e e e e ? a a e es a a e e t e o b ş t . B s e e sa ece e es e , a a a a a aş Le e e ataö e eb a e e e e es e e e e a ese a ş a a a as b ö e taş a ta .

B o ö e a a a b a b a a a a a ataö e e e a ese a ş a a a ş a .▲ b a Batta a aş K (a as l) .K t ş O b ? ' (O b ? l 2) a a ş a a a a e etHe e' tt b ? o e a sa aş ese e a a ş t . e a sa e tt G ş (sa ; G ş 1) ; Sa a K e o e tt G ş (K e o G ş 1) Ib a Y aş e e tt G ş (Y aş e ; G ş 1) .Ze eş Is a e tt G ş (Ze eş ; G ş 1) ;▲ et G ö e se a o a G ö ' (G ö , a o a G ö 1) .

Da a a E e e a' , (e a 1 6) ; U a ' (a 2 1) ; U e Ş a ' (Ş a 2 2) .O ob a o ' (ob a o 2) a ' a ş a a a a ş t .

et Pe aca' (Pe aca 2 6) .R a O t e Os a U a ' (O t .U a ' 2 6) .Fat K ş o ' (K ş o 2) a a ş a a ' o a ta a a as a e a a ta .

*▲ aş. □ ., Ga U e s tes Fe -E d at Fa tes D e E d at B , a ca@ a .e .t

Ö b K e atasö e e e e e 2 6 a
ta' a a ş t . B t b a ş a a baş ab a a e e e e e e e,
b a a et Pe aca ta f a a a ş o a K K K a
a ş a e e aca t .

K ta' ,Giriş, Metin e Dizinlero a e e bö e o ş a ta .

Ya a t b 'O S S □ e (s. VI -VII) K e e s ö a
e b at a s e a as a atasö e ö e b e t t t b e t e t e .
Da a s a K es e e e e baş a l a b a a o a
a e b at a a s ö a e b at a s o e t ,b s ,
l a Z. Z. Ba ab ' e a ö e a a a K K
K ' t e c e s e a a a a ş as a a e at e e K
atasö e e e ' a a a f e ö ş t s ö e e t e . (Pe aca 2 6 .
VI)

Girişbö e (s. -) a a , e a a K atasö e e e b o
a ş a a ' , a ca b a c e e e e a e e e e t e e o
b e t ş , a a s a K atasö e e e baş a c a e a a t
e e ş a a ' a a a ş a ş a e e e e e t a t ş t .

S o s bö e a a s a K atasö e Es e (Kö t
a e t e e atasö e , Es U atasö e , D a L at' t- 'te
atasö e) e e es atasö e e a ş a ş t ş t . B a ş a ş t a
s c a Kö t a b e e e e e e a l atasö e 6 's , Es U
atasö e e ' , D a L at' t- 'te 2 atasö e 2 s a e a
a b a f a a a K es e a ş a t e ş t e ş t .

e es e a ' a as a a s c a s ö 6 atasö e
es e a e a , atasö se e es e a a a a
o t e ş t e ş t K ca a a e es e a ' a as a a a a ca
O e s s ' K e D ü a ese esas a ş , e
es e atasö e e f a a a a baş a ş t . K o a
f a a a a baş a e es e a e a s ö e e
atasö sa s e , a a ca a o a atasö sa s a taca s ö e b . O e
et Y baş ' A D Ö K B " K atasö e S S □
(Y baş 1) a a ş as a a a ş atasö b a ta K ş e e ,
e O e s s ' K A H e D I (s . 2)
a a ş as a ab as a a a b . s o s a ş a a e
s a e s e e e ş 2 atasö b a ta .

Ya a , e es e K es e a e a a e a
a a ao a ataş e eö e e e ş, ste e a aş t c a a o a sa a aca
ş ces eb ataş e ta a a a a ste e ş t . B eb a a
K es e ataş e e e es e e e a o a a a
a a a a a a o a a a b a ö e e e st o . B a a e
es e e e a e aste e , af¹ e a e , e es e
a ta a a a K es e eta a e ö t şe a t .

e es e e e a o a a aö e e (B ataş e , ta⁹ ta TT. aynı
“ e es e a □ sat as a öste ş t) :

Adamnı alası içinde, hayvannı alası üstünde.

I sa a as e , a a a as ş a .

Sütge avuzu bişgen suvnu da şüzüp içer.

S tte a a a s a e⁹ e .

Tatli söz yılannı ininden çığarır.

at a e e a .

Tav tavğa yoluqmas, adam adamğa yoluğar.

Da a a a ş a , sa sa a a ş .

Üy alğınça, xonşu al.

E a a , o ş a .

(Pe aca 2 6 : , 1 , 2 , 26 , 221)

e es e e a a a o a a aö e e (B ataş e , ta⁹ ta
TT. “ e es □ sat as e b e t ş t) :

Adamnı adamlığı satıv-alıvda biliner.

▲. a a a a ş e ş te b e o .

(▲. a s a ş e ş te b e o .)

Balıq başından çirir.

Ba baş a .

(.Ba başta o a .)

Erten tez turğan qoyçunu qoyları egiz qozlar.

Sə a e e a a o b a o a a .

(.E e a a o a . e e e e e ö a .)

Qarğa qarğanı gözün çoqumas.

Ka a a a ö a a a a .

(.I t t s a .)

Yel çaçğan boran qaravullasın.

R a e e t⁹ b e e s .

(.R a e e f t a b e .) (Pe aca 2 6 : , , 11 , 1 , 2)

B aş aşt a a , ta bo ca b b e e e ce a o f a a a
 aşasa a b e e ataş e e e e e ş eta esasta a o
 ö ste es ba a ö e a a a ataş e a a te
 a sta o f a , e e b f a a ö tes eb t e b eş te ö e
 b a a t .

a a ş a , a a a a aş Le ee e
 o ta o a ataş e b a a a et e O ob a o (ob a o 2 .1 -
 2 1) teş t e a eo a a e b teş tteb ş t . Ş e ob a o ;
 b a ş as a e ş e ee e aş a e e b a ataş
 a as a 2 K ataş e a ş t ca Pe aca , a t o to e o c a
 a a l ataş e K es e a o teş t et ş eb l
 ataş s a a ş t .

B b ataş e , a e t ş e ee b es e f a a
 e o . Do a s a K ataş e e e , ca eat a a a ş ee
 ast a a . (s. 2 -B) baş at a
 a a , b t ö e teş te o e ataş e e e e e e e
 e aş aşt ş t . Ya t ce e e e K ataş e e , a e e
 ö teb a a 6 e e teş t et ş t . Da a a a a , teş t ett b
 e ee a a a ab te a f a et o a a s a a ş t . B ece Pe aca , teş t
 ett 6 e e e e ' e at ab ş t .

(s. 22-2) baş at a ataş e e ses
 ' te e (a a e b e) f a o a
 e ee a a a ta . (s. 2) baş at a
 ataş e e e e a a a , ' teb a a beş e e
 teş te ş t . B bö e ş o s e ee , ataş e e a a a a
 b te e e te e tenjiri e es "ö , a a a ataş e e
 a a o a a ta . (s. 2 -2) baş at a K
 ataş e e a t e ee o a e Fa s ao , XIX.
 o ta a a R s a et at a e K e eo ta te e
 a a R s a a ece e e es e a e b a a sa ece at ta es
 ataş e e ö be t te o ab at e e , (aprel 'N sa a a boçke
 f a minut "a a papiros t t , s a a stol " asa sud " a e e zakon
 " a a a a a e e et e ataş e eb tes a a a ta . B
 ataş e a b a c e ee tes ee a ee e a a a s a
 o a ta a ta . (s. 2 -B) bö e K es a eb a a e e
 e b e ce e ş t .

(s. 2 -) baş at a a (s.2) e
(s.2 -) be t ş t . Ya a , a ta f a a o o a a
e ebe ş a a a ta f a s as , o e a e t es b
a a a a o a a et e a t e o a ataş e So ete B
ö e ebo ca ö ö e e te e o a a ş e b
ataş e o a a ö etas f e e e a a a ta .
bö e ö e e be o a a ca ataş ö e taş a ö e e ec eo
es o a a b e ö e e e ş t .

Giriş bö e o a a ca (s. 1-) e
(s. -) a a o c a a a o a
sa a aca b e e ş ebö o a (s.6 -) e e ş t .

Metin(s. 1-2)bö e te f a a a a e e e 6 K ataş
e es e a ta a a eb te e ş t . taş e , baş a e esas
a a a a f b et s a a ö e ş e a a a ş t . B bö e e
es e a ş b a e a e es e e a o a ataş e e
be t ş t . et e e es e K ataş e e o e e ş a a
o a esas a a ab te, baş a a a a e e ataş e
e a a a sat a a ö ste e e et e e e ş t . K ta ta, a b s ? a
a e ' a ese . K . Be St oba a e
a a ş as . OB . e a ö Z. Z.
Ba ab ' a t KRS . J s Ne et ' e d
a ese NE sat as ' a ö ste ş t . B a a t b
Metin bö e ba ö e e e e st o (Baş ta a a a ataş e
ta ta a a a ö ste e te) :

2 Aburlu bolmağa süyseñ, atañ-anañnı aburla.

Sa ö e ste se , a e eb a a sa ö ste .

3 Abzar alğınça, xonşu al.

(a e) a a , o ş a .

Üy alğınça, xonşu al. (KRS-)

E a a , o ş a .

(. a)

24 Aç qursağım, tınç qulağım. (. K . - , NE 6 2)

a , a .

(. c aş , a s baş .)

160 Anası yürüslü busa, qızı yorğa bolur.

a s ş (a ca , a e et , a a at) o sa , o ao .

Anası yorğa bolsa, qızı yürüslü bolur. (. K . -6 , NE - , OB-)

as o ao sa, ş (a ca , a e et , a a at)o .

312 At ölse— maydan qalır, igit ölse— atı qalır.

tö se e a a , tö se a a .

İt ulur, maydan qalır. Yigit ölür, şan qalır. (NE -1 , 6)

It e a a .Y tö şa a

At ölür— maydan qalır, yigit ölür— şanı qalır. (K -)

tö e a a , tö şa a

(. a)

382Ayaqlarını yuvurğanğa göre uzat.

a a o a a ö e at.

(. a)

Töşegiçe göre ayağıñ uzat. (K -)

Döşe e ö e a a at.

Yuvurğanğa göre ayağıñı uzat. (KRS- 1)

Yö a a ö e a a at.

2698 Yağurlar yavsa— yer yaşnar, yamanlar tuvsa— dav başlar.

Ya a a sa e e eş , ö t e o sa sa aş b aş a .

B t a ş a a a ataö e o a a ö e tas f e es a a
ö te e e b . B a ş a a a ataö e e e o a a ö e tas f
e e ş a a , D e bö e b a se ece
a a a a b e s e ş t .
Do s a e a b o a ab ese eta a a aca b o ,b
sa es e ataö e e a a o a o a cab ş ece t .

Ya a , M b bö e , a ş as esas a
a a a a ta ta e e , ataö e a as a a ş o a a
e , f a at e táb a e e a a ş e e te (s. 2). a ca
a ş a M bö ce e e b a e e táb a a teş t
ett a ş a a e b e e a a ö e a t a aat e .

1030 Eşek tebib cennetge salğanday.

Eşe te ce ete o ş b .

1556 O zamanğa xıylı suv eniş ağar.

O a a a a a s aş a a a .

2114 Sen tülkü busañ, men quyruğuman.

Se t se be .

Dizinler (s. 2 -) bö e . , K İ D
(f ab et), K İ D (E ' o ta E a) e K
o a e e ö f a e a a ta .

Đ Đ (s. 8 1-) **Gramatikal Dizin** o a a b e eb ta a a ş t . B e ataş e e e e b t e e e a a a e a a e e e eb te e ş t . D e eş ses e o ş e e e a a a b b e a as ö e .-A(1)ş a a e , -A(2) a^f e , gAn(1) e ş a a e , -gAn(2) s^f at^f e , -gAn(3) f e s a e (-▲. ş e e) .-nI(1) a e , -nI(2) e e a e b.) a ş t c a a o a sa a a ta .

▲.taş e e e e e e e s o a a b es ö e o a s a b s a^f et , e e e o ta e a a o o a e e eş t **Đ Đ** a a ş t .

S o a a o c a e es e b e e et e a a e o a cab d ee b **Đ Đ Đ Đ** Đ o ş t ş t . Y a a a b a s e e e b , ta ta e a a ataş e o a a ö e tas^f e es e e o ta a a ş t . B o e ataş b sa es e o a cab a . S e ş “a □ o s a ataş b a ste e b o ö ce **Đ Đ** **Đ Đ Đ** e a e es K a a ş o a “ö e □ e es b aca , a a ab b a a “ö e □ e es e t b t ataş e b d ece t .

▲.taş e e e e e e e s o a a b es ö e ate a a a a a a **Đ Đ** (a^f et e e o ta e a a) e o a e a ett e o a et e o a cab a a sa a aca o a **Đ Đ Đ Đ** b e a a a a b e e a ş a a a^f a o a a , ta ta e a a b e e t . B e sa es e a a a a ataş e e e e e e e e s b c e e e e a ş t .

a ş a **Metin** bö a a as , a 6 ataş^f a a a a e e es e e es e a ş a e es ö e b ş t . K ta ta e a a ö t eş t a ş t c a e o a a b o a sa a aca t . N^f sba a a b e t ta K e e at 6 ataş b as , e es ataş e e e a a a ş a a e e ö e e es e e t ö ste e te .

S o a a , e b a a a a a a a **Đ Đ** b t bö e e e ece[?] at e a o a b a ş a o a e e e d . B ab te K es e e a es , ses eş e b s ö e e o s a a ş a a ste e a ş t a c a ab ta

f a a a b e . B a ş a a , a ca e es e , b t
e e e atasö e e e a ese a ş a a a as ö e e e e
e e ö e ö ese ş t .

KAYNAKLAR

- AKSOY, O e s (1), B e D ü E l B
Bü a a . D K Ya a .
---(1), B e D ü E l B a . a a .
D K Ya a .
---(1), B e D ü E l D e K a a .
D K Ya a .
---(2), B A H e D H a a . D K
Ya a .
EYLA N, E e (1 6), B e D a a S Ya a .
ELI K Ş A V K, U (2 2), B a a . D K Ya a .
OBA NOGLU, O (2) . B e D ü a a .
a t a t K t e e Ya a .
GUNGOR, a et . A I L O V A GUNGOR a se (1), B a K
a a a E Ya e .
I S A I L, Z e e ş . G U U Ş , t t (1), B a K ,
a a a E Ya e .
K I R İ Ş İ O G L U, F a t (2), B a a a N b e Ya a .
U S A O G L U e a . G U U Ş t t (1), B a K
a a a E Ya e .
O Z O P U, K t ş (1 2), B e D , I s t a b . K a s t a ş
Ya a .
O Z U R K, R a . U Y A N K, O s a (2 6), B e D , K o a .
K t a b e Ya a .
P E K A . R, et (2 6), B a , B a ,
a a .
K U R E N O V, S a a - G U U Ş , t t (1), B a K ,
a a a E Ya e .
A V K U L, U f (2 1), B a a a . K t B a a
Ya a .
A Y A S, A b a B a t t a (1), B e D ,
a a . a K B a s e .
U R K E S O Z L Ü K (2) a a . D K Ya a .

YOLD.A.ŞEV, İb a . GU UŞ, tt (1), E N Ö

YUR B.A.ŞI, et (2), A Ö Ö E , “

A.taö e S A a a : s Da Ne s.İ/Ged